

Nagyurak

Részlet

Három királya fogyott el az országnak tíz esztendőök alatt, s most negyedikül a sorban nem maradt más, mint Anjou Martel Károly fia, az ifjabbik Anjou Károly: Caroberto. A rákosi választógyűlésen a nagy bárók közül az Abák, Ákosok, Csákok, Borsák s valamennyi püspök és papok mellett a kunok, a budai, szepesi és erdélyi szászok s a vármegyék nemesiségének jó része királyának ismerte el és kiáltotta ki az Anjout.

De a gyűlésen nem volt ott a kőszegiek, trencsényi Mátyus úr és az erdélyi vajda, együtt e három: akkor az ország nagyobbik fele.

Ezeknek hódolását meg kellett vásárolnia a királynak. A kapzsi trencsényinek tehát a tárnokmesterséget, a kőszegi Henrik úrnak a szlavóniai bánátust adta; mire ezek is vállalták a királyt és a békességet. László vajdával azonban külön kellett alkudoznia, mert az ő kezében volt a korona... Esztendeig tartó nehéz alkudozás volt az, és a vajda csak akkor csapott fel, amikor észrevette, hogy ha nem adja ki a koronát, az egész országgal szemben egyedül marad most:

– Mind e ragadozó farkasok koncot kaptak, ezért mind egyek most, s erősebbek, mint én. Várni kell hát, amég megéheznek... S én várhatok...

Ezt gondolta a vajda és hát – engedett. Kiadta az országnak a koronát, de a király keze írását és pecsétjét vette, hogy vajdaságában nem háborgatja és nem látja meg kezében némely királyi jószágokat és jussokat. Mire végül ő is hódolt és vállalta Anjou Carobertót.

*

Alig egy esztendővel ezután, egy kora tavaszi napon a nádor üzent Szatmárból, Asszonypatakáról Csicsó várába. Kérdeztette: „Vajon ott-é a vajda, s ha ott, megvárná-é,

amég megkeresheti? Lovakat akarna vásárolni a csicsói ménesből.”

A vajda Csicsón volt akkor, s visszaüzent: „Csak jöjjön ám a nádor, mert lóval is, szíves barátsággal is várja.”

*

Öt nap múlva a várba érkezett Borsa Kopasz úr, a nádor, s vele számadótiszt, úrfi-inas, csatlós és hét csikós. „Nem uraskodni jöttem a vajdához s nádorul, hanem komámhoz, s köpeckedni” – mondotta, amikor összeölelkeztek atyafiságosan a vajdával, és azután csak nézték egymást kis ideig szó nélkül, merthogy már régen látták egymást. A vajda hosszú, derék ember, hosszú orcájú és hosszú orrú, nagy, szürke szemű és szép, piros-barna bőrű. De már öregedő, háta kicsit hajlott, szakálla-bajusza deres, és hátrafűsült haja is az. Borsa úr inkább kicsi és száraz ember, sárga orcája széles, apróka, fekete szilvamagszeme csillogó, és orra, mint a karvalyé.

– Menjünk be a házba, uram s komám. Gondolom, talán falás étel és egy ital bor jól fog esni – szíveskedik a vajda.

- S egy kis beszélgetés is – toldja a nádor.
- Az Amádé fiakról, gondolom.
- Éppen azokról...

*

Ülnek egymással szemben a vastag toronyfalba vágott ablak szorosába épített kőpadokon. Közöttük kicsi cserefa asztal, az asztalon kézügyben egy-egy ónkupa. A házban hűvösség és csendesség. És csendes a nádor hangja is, ahogy mondja:

– Talán tudod, uram: kicsiből kezdődött. Szinte csak tréfának indult. S lám, mi nőtt ki belőle!... Kassán mikor jártál?... Gyermekkorodban? Akkor nem tudhatod: szép, nagy község az; öreg Béla király jóvoltából kulcsos város. Sűrűn a házak, a boltok rakottak drága portékával, fűszer-számmal, posztóval, gyolccsal, bőrrel, gyapjúval és selyemmel-bársonnyal is. A pincék borral. Népe számos, pénzen hízott polgára posztógúnyában feszít, és aranyos lánc a nyakában, asszonyukon selyem suhog. Nyála csorgott e városért Amádé úrnak.

– Gondolom s elhiszem. Többet érhet az húsz falujánál.

– E Kassa ötvennél is. Próbált is velük mindent, hogy az ő uraságát vállalják a királyé helyett. Ígért és fenyegetett: vámost, zálogolt, megállította a vásárosokat, sarcolta őket s a városba bé se eresztette. Hidakat szedetett fel. S ha valaki panaszt, csapatta, tömlöcöztette... Mind nem használt semmit. A polgárok nem ijedtek meg, inkább megbokrosodtak: oltalmazták magukat s vakmerőn visszaütöttek. Lám, ezek a koszos, semmi népek, szurkos papucsosok, csipás takácsok, gethes vargák, hasas kalmárok, puffadt uzsorások! Na!

– S a végén öreg Ámádét összeapritották. Így hallottam.

– Várj csak! Még nem! Hadd mondok el szép rendben, mi történt tovább... Hát csak megunták az Abák a sok bakalódást e hitvány néppel, s most ősszel, Katalinkor, mind a fiak hatan, s apjóstól, fegyveresen, fölös darabontokkal s fényes nappal reámentek a városra avval, hogy szökött szolgálikat keresik a polgárokon. Vásáros nap volt, a piacon árusok, sátorok, szekerek, sűrűn a nép... A darabontok megbolondultak; reá a sátorokra, reá a boltokra, de még inkább a borospincékre. S ez lett a vesztük. Mert elszéledtek, és sokan megittasodtak. A polgárok pedig hirtelen fegyverre kaptak, s ahol megfoghatták, leverték és leütötték őket s megkergették. S hogy akkor az Aba urak is kardot vontak, reájuk támadtak, velük megharcoltak és győzedelmeskedtek... Sokan estek el a tusakodásban, katonákban és polgároknak is, de elesett öreg Ámádé úr és nyomban meghalt. Két fiát megfogták és tömlöcözték, a más négyet úgy verték ki csúfosan a városból, s darabontostul. Így történt ez, valóságosan.

– Nem okosan történt...

– Igaz! De nagyobb baj is lett még ebből. Merthogy a polgárok panaszt tettek a királynál az Abákra, az Ámádé fiak is apjuk meggyilkolásáért a polgárookra, a király a polgároknak adott igazat: a gyilkolás vádjára alól felmentette őket; az Ámádé fiakat azonban fegyveres támadásban, rablásban és fosztogatásban vétkesekül elítélte, s a polgárok minden károsodását reájuk bírságul kivetette. E gyalázat tette az Ámádékkal ez eszevesztett király; mire az Ámádé fiak megtagadták királyukat és ellene fegyvert fogtak.

– És segítőül kapták maguknak a trencsénit. Tudom. S most e két nagy farkasnemzetség megeszi a királyt...

– Nem tudhatod. Van segítője a királynak is.

– A kunok.

– Azok is. De másik is, akiről te még nem tudhatsz... Tehát a király persze hirtelen elvette Mátyustól a tárnok mesteriséget s azt a megholt Henrik bán Miklós fiának adta, másik fia: János, lovászmester lett, a harmadik püspök. Most hát a kőszegi had a királyt segíti.

– *Nem* Henrik bán e Henrik fiak! Mátyus úr kisujját sem érik meg.

– Igaz! De legalább nyugton ülnek és nem marnak bele Caroberto vékonyába. Hanem így most futhatnak tőlük e királyhoz mások: Zalából, Somogyból, Vasból. Apró bárócskák, régi megnyomorított nemzetségek: szabadulásért, stalumért, jószágért, ígéretért.

– Hiszem! De tovább, mert e sem igen elég.

A nádor azonban nem folytatta tovább. Szemét összehúzta, s a vajda szeme közé nézett. Úgy kérdezte aztán, nagyon csendes hangon és akadozva:

– Mondd, komám, s ne titkold: üzent-é neked a király?

– A király?... Hogy üzent-é?...

– Tudni akarnám: *vajdájának üzent-é mostanában?*

– Úgy! – s kicsit elmosolyodott a vajda. – *Ezt* akarnád tudni?... *Hát igen – üzent.*

– Parancsolta-é zászlódat? Vagy a hadak felülését? Avagy ígért-é valamit?

– Nem parancsolt s nem ígért semmit. Csak üzente: tartsam véle a jó békességet...

– Csak ezt?... S te?

– Visszaüzentem: a békességet tartom, s ha úgy akarná: két jó vajdai zászlómmal vigyázatom Ungot és Zemplént.

– Úgy!... Hát vigyáztatod! *Csak* vigyáztatod...

*

... Borsa úr kupája után nyúlt, ivott egy kortyot. De nem folytatta beszédét, hanem elfordult és nézett ki az ablakon, a dombokra, melyeknek taréját most bearanyozta a hanyatló nap, és le a völgyre, akire már reáborult a hegyek árnyéka. Szép, szelíd csend és békességes nyugalom ült a hegyeken és völgyeken, és a sötétedő égen aranyosan lángoló,

apróka, vidám báránfyellegek. Valahol juhok kolompja szól, és bárányok bégetnek bánatosan, s mintha valahol messze leányhang is dalolászna...

... Koppan a kupa az asztalon, és belereccsen a csendbe a vajda hangja:

– A táncolás hát megkezdődött, ezt tudom én is. De tovább alig valamit. Te azonban nádor vagy, s ott a szomszédban.

Kopasz úr megrázza magát és visszafordul a vajda felé:

– Az Ámádék kezdték, s fenn Sárosban királyi várakat hódoltatnak. Gondolom, ezt te is tudod még. Mátyus úr folytatja lenn a Dunánál: cseh zsoldosai Budáig nyargalásznak.

– S a király?

– Sáros várát próbálgatta, de onnan elverték, mire a Szepességre húzódott.

– Okos. Ott a láncsásokat maga mellé kaphatja.

– Erre gondolsz?

– Azok szívesen cserélnék vissza az Abák szolgaságát a király szabadságával. S ezt most megtehetik.

– De megkeserülhetik a cserélést, azt is tudhatják. Nahát!... Az Ámádé fiak különben most Kassát szorongatják, s Mátyus úr is indított oda segítő hadat.

– S ha Kassa elesik?

– Kassát nem bánám. Jó leckéje lenne az a nagyra puffadt polgárnak. De Kassával esne az egész felső ország. S ki tudja, hogy még mi minden?...

Megint hallgat a két úr s nézegeti és méregeti egymást. Nagy sokára a nádor szólal meg:

– Arra gondoltam, ha e farkasok győznének, igen megönné étvágyuk s mindent felfalnának. *Mindent!* Érted?

– Mátyusra gondolsz?

– Reá, s nem az Ámádé fiakra. Éppen Mátyusra, kit már ma princepsznek szólítanak. Ha győzne, mit gondolsz, *kinek* szólíttatná magát?

– Pedig azt mondád: verik a királyt.

– Még nem verték meg. Kassa erős vár. Népe makacs, s a király biztatja. Kemény és nagy falat az, meg lehet rajta fulladni... Az Abáknak nemrégén fogát csorbította... S hát most akarnám, hogy *ne* verjék le a királyt... *Nádora* vagyok...

– Igazság!... S én meg *vajdája*. Ha szorulna, én most segíteném...

– Csakhogy el ne essék, édes egy komámuram. Hogy éppen csak el ne essék... *Király* maradjon, a korona az ő fején, de ő a mi markunkban.

– Éppen így! Hogy ne boríthassa a kötést, akit nekem adott maga nevével és pecsétjével...

Egymásra nézett a két nagyúr: király nádora és vajdája, és szemük egymásra kacagott. Úgy gondolták, hogy értik egymást. Aztán ittak, és az ital most jobban esett, mint az előbb...

... Kinn valahol kisharang csendül, élesen és hosszasan.

– Angelusz – mondta a vajda, és az urak meghajtják fejüket és keresztet vetnek. A vajda feláll:

– Péterünk gondosan számon tartja az időt. Érzem, hogy éppen megéheztem, s gondolom, hogy te is, komám. Az estebéd vár.

– Mehetünk. S hajnalban a lovak dolgában is végezhetünk.

– Hiszem: megegyeztünk abban is...

Egymásra mosolygott a két nagyúr, kedvesen...